

تۆرك يوردى

ناشرى : تۆرك يوردى .

مىدېرى : آق چورە اوغلى يوسف .

①
صافى ۱۷

۲۸ - ئىران ۱۳۳۸

۱ يىل

تاریخ و آثار عتیقه

علم السنه نقطه نظرندن بلغارلرک ، تورک - تاتار ، قومندن نشأتلری

اسکی و شمدیکی بلغارلرک قومیتی مسئلهسی تاریخ، تعریف الیم (Ethnographie) علم السنه (Linguistique) ، علم آثار عتیقه (Archéologie) ایله بر درجهیه قدرده علم بشر (Anthropologie) نقطه نظرلرندن تدقیق ایدلمشدر. بلغارستانک معارف ناظر اسبقی و صوفیه دارالفنونی معلملرندن دو قنور ایوان شیمنانوف ۱۹۰۰ سنه سنده ، صوفیه ده معارف نظارتی طرفندن نشر ایدیله کلان (علوم مجموعه سی) نک اون آلتی و اون یدنجی نسخه لرنده (بلغارلرک اصل و منشائی حقنده تحقیقات تنقیدیه) سرلوحه سیله یازدینی مقاله مفصله سنده بو مسئله ده اختصاصی اولان بعضی نمجه ، اسلاو ، مجار ، بلغار و سائر ملتلر ارباب علومنک همان بتون نظریات و معلوماتلری صورت منتظمه ده جمع و ترتیب ایلشدر .

معلم محترمک مذکور مقاله علمییه سنه استناد ایدمک بو دقعیه بلغارلرک منشائی حقنده طوبلایه بیلدیکم معلوماتی و یالکیز لسان اعتباریله اولان دلائلی ولو مختصر آ اولسون قارئین عثمانیه یه عرض ایتکی مناسب کوردم . - قولایلق اولق ایچون بو مقاله مده تدقیق ایدمک اساسلری اوچ قسمة آیریورم :

(۱) بلغارلرک منشائی و (وولغا) ایله (طونه) بلغارلرینک اسانندن مأخوذ امارات ؛

(۲) (اسلاو - بلغار) کلیسا آثارنده کوریلن (تورک - بلغار) لغاتی و بونلرک اهمیتی ؛

(۳) شمدیکی بلغار اساننده مستعمل عینی کلمات .

برنجی قسم

بلغارلرک منشائی و (دولغا) اید (طوئه) بلغارلرینک لسانده مأخوذ

امارات

اوتنجی دن تا اون دردنجی عصر میلادی به قدر کلن عرب سیاح و محرریننک اخبارات قطعیه و ضمنیه لرینه ویزانس و روما مورخلرینک افاداتنه رغماً ، قرون وسطادن تا اون سکزنجی عصرک اوائلنه قدر غربی اوروپاده ، بالخاصه « له » تاریخ و جغرافیه سنک تحت تأثیرنده اوله رق ، وولغا بلغارلرینک اسلاو اقوامندن اولدقلرینه دائر برذهاب باطل یرلشمشیدی . اون سکزنجی عصر میلادی نهایتلرنده نمچه ارباب علومندن شلوچهر (August Schlözcer) ایله طونمان (Johann Thunmanns) نام ذاتلر علم تاریخده و افکار علماده بو صورتله یرلشمش اولان ذهابی اولدجه جرح ایتدیله . شلوچهر ۱۷۷۱ تاریخنده نشر ایلدیکی (شمال تاریخ عمومی) نام اثرنده بک مختصر اوله رق بلغارلر حقنده شوصورتله افاده مرام ایدیور : « وولغادن کلن اسکی بلغارلر هیچ شبهه یوق که اسلاو قومنه منسوب دکلدر . آنجق تورک قبیله لرندن اولدقلری بک محتملدر » کندیسی هر نه قدر شمدیکی بلغارجه صرفی بیلیمورسده بو کونکی بلغار لسانده اسکی بلغارلرک منسوبیت قومیه لرینه اساسی بر فکر ویره جک صورتده ، بعض کلمه لر بولنه جغفی تخمین ایدیور .

بلغارلرک اسلاو قومندن معدود اولدقلرینه دائر شلوچهرک فرضیه سنی کمال دقله تدقیق و بعض دلائل ایله اساسندن تحقیق ایدن طونماندر . طونمانه [۱] علم تاریخ و اقوامه دائر اولان تدقیقات و تتبعاتی صرمدسند ، اولوقته قدر اکثر ارباب علومک ظن ایتدکلری وجهله ، اسکی بلغارلرک اسلاو اولیوب « محارلرک قان قرداشلری » بولندقلرینی آکلامشدر . مومی الیه بو ادعاسنی اثبات ایچون برنجی دفعه اوله رق بعض لسان اماراتی ده میدانه چیقارمشدر . طونمان ،

Untersuchungen über die geschichte der östlichen [۱] europäischen Völker. Erster Theil, Lpz.

اسکی بلغار برنسلرینک طاشیدقلمری (خاغان) عنوانی کوستریور وه بلغارلرک بتون اسم خاصلری اسلاو اسملرندن بستیون بشقه اولمقله برابر بحار اسم خاصلرینه مطابقدر دییور .

(قسطنطین پورفیروکنهتی) زماننده اجرای سلطنت ایدن بلغار چارینک اوغللرندن بری Konartikinos [۲] (قارتیکینوس) و دیگرلی Bulias Tarkan (بولیاس طارخان) یاد اولنورلمش. عالم مومی الیه بو اسملری تورک عنوانلری عد ایدیور .

طونمانک مسلکداشلرندن انکل (Johann von Engel) [۳] نام مورخ ۱۷۹۷ تاریخنده (میزیا بلغارلرینک تاریخی) نامنده کی اثرنده بلغارلرک تاتار و تورک قوملرندن نشأت ایتدکلرینه دائر تاریخی و اتنوگرافی اوله رق دهواضح دلائل میدان چیقارییور. ایشه بو علمی علامتلر آرمسند اسکی بلغارلرک لسانندن چیقاریلان زیرده کی ایکی دلیله تصادف اولنور :

برنجیسی : بلغارلرک اسکی سرکرده لرینک اسملری تاتار تلفظه موافقدر . مثلاً Kubrat (قوبرات) Batbajas (باتبای) Cotragus (قوطراغ) ، Asparuch (اسپاروخ) Terbelis (تربل) Bajanus (بای آن) Toctus (طوقوس) الخ - کذلک بلغاراشراف و معتبرانک عنوانلری : Boilus (بویلو) Canartikinos (قنارتیکین) Tarkanus (طارخان) کی .

ایکنجیسی : اسکی بیزانس مورخنک بیاناتنه کوره مقدا بلغار چارلری (خان) و یا (خاغان) دیه تسمیه اولنورلمش ؛ فقط آنکک دلائل لسانیه سی بک عمومیدر . کندیبی ایضاحات و یرمکسزین بعض اسملرک تاتار تلفظه موافق اولدیغی ادعا ایدیور . آنکل ، اسکی روس مورخلرینه استناداً (قاما) و (وولغا) نهرلرینک بحراسنده کائن بعض بلغار شهرلرینک اسملرینی دخی ذکر

[۲] لاتین و بیزانس لسانندن اقتباس ایداسیله تورک شکلنی مان غائب ایتش اولان بو ، وزیرده ذکر ایده جکم بوکا عمائل کلامک ترجمه و تفسیرانی اشبو فصلک نیاتنده کوستربله جکدر .

Geschichte der bulgarenin Mösien , etc.

[۳]

ایدیپور؛ مثلاً : Tschelmat (چلمات) ، Kasan (قازان) ، Brahimow (براهیموف) ، Bogard (بوغارد) ، Sabakul (ساباقول) ، Tugtschin (توگچین) و سائرہ ...

فرہ [۴] (وولغا بلغارلری) تاتار ، فین (Finnoi) واسلاو قوملرندن مختلف برملت عد ایدیپور. مؤلف مومی الیه کندیسندن اول کلان مسلکداشلری کی یالکز قدیم ییزانس منابعنه مراجعت ایتیموب عرب مؤلفاتیله عتیق بلغار آچملرندن دخی استفاده ایدیپور. ولسان اماراتنه دها بیوک براهمیت ویریپور. فرہن خلفای عباسیه دن مقتدر باللهک وولغا بلغارلرینه کوندردیکی قومیسسیون مخصوصنک کاتبی (ابن فضلان) ک مکتوبلرندہ تضادف اولنان بعض سوزلری یلک اہمیتلی بولمقدہ درک ، اونلردہ Bltvar (بلطوار) ، Almus (آلمس) Silki (سلکی) ویاخود Chilki (شلیکی) ، Sidju (سیجو) ، (السیجو) kalensuve (کلنسوہ) دن عبارتدر. فرہن ، ترجمہ وتفصیلاتی آشاغی بہ درج اوانہ حق اشبو کلماتک بقضیسنی اسلاو ویدیکرلرینی فین و تورک کلمہلری اولہرق فرض وقبول ایدیپور.

سفر فسی وولغا بلغارلرینک حضرت محمدی «باہمد» (Bahmed) دیہ تسمیہ ایتلرینہ اہمیت ویریپور. چونکہ اشبو طرز تلفظ (م یرینہ ب) تاتارلرہ مخصوصدر دیپور.

اسکی بلغارلرک اسلاو اولدقلرینہ دائر اولان نظریہنی الکیزادہ جرح ایدنلر شافاریک ویاہس نام مورخلردر.

فرہن (Frehn) و کلپروٹ [۵] (Klaproth) آتارینہ استناد ایدن اسلاو مورخلرندن شافاریک (فین) ویا (اورال-چود) تعبیر اولنان نظریہنک والدی

Die ältesten arabischen über die Wolga—Bulgharen [۴]
drei Münzeu der Wolga - Bulgharen aus dem 10
lahrhundert.

Tableau historique de l'Asie depuis [۵] کلپروٹ
la mouarohie de Cyrus jousq' à nos jours etc. (Paris, 1826)
نامی تختندہ نصر ابتدکی اثرندہ وولغا بلغارلرینی (اوغرو — ہون) لردن (nation
(hunno-ogorique) و (اوغروہولری) دہ فین عرفندن عد ایدیپور.

عد اولنور سده بلغارلرک منشائی حقهده کی اشبو نظریه نك حقیقی مدافعلری
(رؤسله ر)، (کیلر دینخ)، (خونفالوی) نامنده کی مدقیقندر . بلغارلرک
اسلاو اقوامندن اولمدقلرینی اثبات ایتمک غایه بکانه سی اولان مومی الیه شافاریک
اسکی بلغارلرک اسم خاصلری و بعض القاب و عنوانلری و طوپوغرافیا اصطلاحاتی
کی دلائل لسانیه لرینی تدقیق ایدیور؛ و فضلہ اوله رق اونلرک جوخه و شالوار
طاشیمق، یاقاغان اوزرینه یمش آلمق، بایراق یرینه بار کیر فوروغی قوللانمق،
و بر مقاله عقدنده کلب پارچه لامق کی عادتلرینی نظردقته آله رق بلغارلرک اسلاو
اقوامنه منسوب اولمدقلرینی اثبات ایدیور. فقط اونلرک تورک و یاقین قوملریله
اختلاط و ارتباط ارنیه مسئله سی تعمیقه کیرشمه یور. ذاتاً شافاریک اثرینی
یازدینی زمانده (اورال - فین) قوملری (تورک - تاتار) قوملرندن لایقيله
تفریق اولنه میوب مومی الیه تورکلر ایله فینلری عیتی قوم عد ایدمک سالف
الذکر دلائل لسانیه یی (تورک - فین) عادتلری کی قبول ایدیور. حالوکه تورک
وفین قرابتی شمدی یه قدر علماً تحقّق ایتمه مشدر. مقاله مزک مقدمه سنده بیان
ایلدیکمز وجهله ایلروده اسکی بلغارلرک اسم و عنوانلری حقهده آبروجه تفصیلات
ویره جکمزدن بوراده شافاریکک بو خصوصده کی تفسیر اتندن بحث ایتمه جکمز.

هابس [۶] Zeuss نام نمچه مورخی دلائل لسانیه دن استفاده ایدمک
مسئله یی تاریخی بر صورتده تدقیق ایدیور. مومی الیهک اجتهادینه کوره بلغارلر
بحر سیاه ایله بحر حزرر جهتلرینه چکلمش هون قبیله لرندندر. «بلغار»
(Bulgares, Bulgari) اسمی ینه هونلرک نام دیکرندن بشقه برشی دکلدر.
چونکه هونلر ذاتاً جوق زمان اول مختلف اسملرله طاینمقده ایدیلر؛ نته کیم
بوکونی کونده بیله وولغا نهرینک مجرای بالاسنده اسکی بلغار عنصرینک
بقایاسی بولنه بیله جکی احتمالاتی اولمغه برابر وولغا حوالیسنده کی فین قوملری
آراسنده یالکز تورک قبیله لره تصادف ایدیلدیکنی کوستریر. بناء علیه جایسک
فکرینه کوره خیمه نشین بلغارلر کی هونلر دخی تورکلرک بیوک قوملرندن
بولنان کوچبه حالنده کی قبیله لر دن ایمش. بنابرین لسانلری دخی مختلف دکل

ایمیش . چایس بلغارلرک سائر عنوانلری آراسنده تورکلرده دخی تصادف اولئان « تارخان » [۷] عنوانی ذکر ایدیور .

شافاریک و چایسک تدقیقات علما نه سندن سوکره اوتوز سنده دن زیاده بر مدت ظرفنده بلغارلرک منشائی حقنده کی تبعات دوچار انقطاع اولمشیدی ؛ ارتق کندیلرینک اسلاو عناصرندن اولمقلری برحقیقت تاریخیه کبی تلقی اولئیوردی . آنجق ۱۸۶۶ تاریخنده روس پروفیسورلرندن پروف نام ذات طونه بلغار خانلرینک اسملرینی مبین برجدول بولمشدرکه بوجدولده : Gostun (غوسطون) ، Kourt (قوورت) ، Bezmer (بزمر) ، Ispherich (اسپرخ) ، Tervel (ترول) ، Sevar (سوار) ، Oymar (اومار) ، کبی اسمای خاصه آراسنده : Ermi (ارمی) ، Doks-tvirem (دوکس تویرم) ، Chegor-vetchem (شغور وچم) ، Doulo (دولو) ، Chgeor-altem (شغور آتم) ، Goralem (غورالم) ، Somor-altem (سمور آتم) ، Dilom-toutom (دیلوم توتوم) کبی معناسی غایت مبهم بعضی کلماته تصادف اولمشدر . پوپوفک اشبو کشفیاتی مسئله نك تکرار موقع تنقیده تونلسنه سببیت ویرمشدر . (ونه لین) و (ایلوا نسکی) کبی اسلاو مورخلری اشبو کلماتک اصلی دیکشدرلش اسلاو اسملری اولمقلرینی بجر کسزجه سنه اثباته قالدیشدیلسده موفق اوله مدیلر . عینی زمانده کیلفر دینغ ورؤسلر بلغارلرک عاداتی صرف تورک عادتلرینه مشابه اولمقلرینی تصدیق ایلدیورلر ، آنجق بالاده کی اسملری (اورال - فین) اسمایسندن عد ایدمک بلغارلرک دخی (اورال - فین) اولمقلری فکرنده بولمقده درلر . نته کیم رؤسلر [۸] Rössler اسکی بلغارلرک اصلاً فین اولوب لسانلری دخی بعضی اسلاو و تورک علاوه لرله اساساً فین لسانلرندن اولدیغنی ادعا ایدیور . (رؤسلر) کندی نظریه سی مدافعه واثبات ایچون عرب و روم وثائق تاریخیه سندن ونادرآ تصادف اولئان بعض اسکی بلغار اثرلرندن استفاده ایدیورسده شیمدیکی بلغار لساننده بلغارلرک منشائی حقنده دهامقنع دلائل بولنه بیله جکنی تخمین ایدیور .

Taqxáv - Menadri , p 384 [۷]

Romäniche Studien, Untersuchungen zur älteren Ge- [۸]
schichte Romäniens, Lpz. 1871.

فقط کندیسی بو جهتی تحقیق ایتیمکه شمیدیکی بلغار لسانه آشنا اولماق سیبله امکان بوله مدیغندن بوندن صرف نظر ایدرک ایجه بلغار کلماتی احتوا ایدن (اولاح) لسانی تدقیق ایتیش و مذکور لسانده اسکی بلغار یعنی کندیسجه (فین - بلغار) لساندن آلمه برچوق ایزلر بولمشر [۹]. ایشته رؤسله عرض ایتدیکمز کبی بو وثائق لسانیه ایله کندی نظریه سنی دها زیاده تأیید ایتیمکه چالشیور .

(هونفالوی) و بلغار مورخلرنندن (درینوف) ایله (ایریچک) ، (رؤسله) ک فکری التزام ایتمشرسده بتون بونظریات و فرضیاتک سبی یوقاریده آندیغمز کبی وقتنده (اورال - چود) قبیله لریله (تورک) قبائی آراسنده هنوز جدی برفرق کوسترلما مسندن ایلو وکلش ایدی . آنجق علم السنه نک ترقیسی سایه سنده تورک و فین لسانلرینک دها زیاده تعمیق و تدقیق قابل اولدیغندن مورخین و علمای السنه (تورک - تاتار) قبیله لری (اورال - فین) ، قبائلندن دها انی بر صورتده تفریق ایده بیلدیلر . بونی یاپان باشلیجه : طوماشق ، قونیق و حجار و امبری ایله رادلوف ، و سائر مورخ و لسانیوندر .

(یتمدی)

مناسبر محکمه استیناف اعضاسندن

ابراهه مانرلف

[۹] بولردن بعضیسی :

deal	(ده آل)	فین السنه سنده :	teal	(ته آل)	طلاغ دیمکدر .
calicu	(قالیقو)	فین السنه سنده	Kaaliku	(قا آلیقو)	= فقیر
bojar	(بویار)	» »	pajar'bajar	(پایار)	= اولاح زنگینلرته دینور .
teapa	(ته آبا)	» »	teap	(ته آب)	= قازیق ، اکس
mal	(مال)	» »	mora, mola	(موره ، موله)	= ساحل
lopata	(لوباتا)	» »	lap, lappa	(لاپ ، لاپا)	= کورک
tira	(تیره)	فین لسانده			یومروق معناسنده
pisa	(پسا)	= کدی	talhariu	(تالاریو)	= سارق الی اخره ..